

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра економіко-правових дисциплін

Фінансове право

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

для підготовки фахівців у галузі знань «Право» (0304)
за спеціальністю «Правознавство» 6.030401,
ступеня вищої освіти (бакалавр)

Київ – 2015

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

професор кафедри економіко-правових дисциплін НАВС кандидат юридичних наук,
доцент Удовик М.С.

доцент кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент Павлов Д.М.

старший викладач кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Андрущенко І.Г.

Програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри економіко-правових дисциплін
НАВС 16 квітня 2015 року, (протокол № 23.)

Програма схвалена Методичною радою Національної академії внутрішніх справ
____.____.201__ протокол № __ та Вченою Радою Національної академії внутрішніх
справ ____.____.201__ протокол № __.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Фінансове право» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців ступеня вищої освіти бакалавра галузі знань «Право» за спеціальністю «Правознавство».

Предметом вивчення специфічних видів відносин, які виникають в процесі фінансової діяльності держави, тобто в процесі формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів коштів, необхідних для виконання функцій органами держави і органами місцевого самоврядування..

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Фінансове право» мають прояв у взаємозв'язках з забезпечуючими даній курс дисциплінами: Конституційне право, Адміністративне право, Основи економічної теорії, Ринкова економіка, Міжнародне право, Цивільне право, Господарське право. А також – з забезпечуваними дисциплінами: Судова бухгалтерія, Податкове право, Біржове право, Банківське право.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

I. Загальна частина фінансового права

II. Особлива частина фінансового права

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Фінансове право» є здобуття глибоких знань норм права, які регулюють фінансові відносини, а також засвоєння та розуміння курсантами, студентами і слухачами особливостей змісту правовідносин у сфері фінансової діяльності держави, з'ясування особливостей їх прояву у різних сферах цієї діяльності, розв'язання складних фінансово-правових проблем.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Фінансове право» є набуття курсантами, студентам та слухачам знань щодо: особливостей фінансових правовідносин; вивчення норм фінансового права, які регулюють фінансову діяльність і фінансову систему України; фінансового контролю, бюджетного устрою і бюджетного процесу, юридичної відповідальності за фінансові правопорушення; особливостей податкових, кредитних, страхових, банківських і валютних правовідносин; специфіки фінансових перерозподільних відносин.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- знання сутності предмету, методів фінансового права, його понятійно-категоріального апарату, джерел фінансового права, структури й особливостей фінансово-правових норм, а також особливостей фінансових правовідносин;
- вміння аналізувати закономірності фінансових правовідносин, формувати державну стратегію соціально-правового розвитку економіки, соціально-економічного прогнозування в системі державного регулювання економіки;
- розуміння особливостей фінансового контролю, бюджетного устрою і бюджетного процесу, юридичної відповідальності за фінансові правопорушення, характерних рис податкових, кредитних, страхових, банківських і валютних правовідносин, а також специфіки фінансових перерозподільних відносин.

вміти :

- здатність орієнтуватися у різних сферах фінансової політики та діяльності держави та готовність до врахування положень нормативно-правових актів України при виконанні управлінських функцій;
- визначати специфіку формування публічних державних фондів коштів та фондів господарюючих суб'єктів;
- управління, в межах своїх повноважень, діями персоналу щодо запобігання виникненню правопорушень у сфері економіки та розв'язання складних фінансово-правових проблем;
- сприяння заходам щодо впровадження в країні ефективного державного регулювання економіки та розвитку економічного мислення і правової культури.

На вивчення навчальної дисципліни «Фінансове право» відводиться 72 академічні години / 2 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Загальна частина фінансового права

Тема 1. Фінанси і фінансова діяльність держави. Предмет, метод та система фінансового права

Сутність та визначення поняття «фінанси». Призначення та функції фінансів. Приватні та публічні (державні) фінанси. Фінансові ресурси та їх види. Поняття фінансової системи. Структурні елементи фінансової системи держави. Особливості фінансової системи України в сучасний період. Поняття та зміст фінансової діяльності держави. Значення та організаційно-правові особливості фінансової діяльності держави. Принципи фінансової діяльності держави. Правові форми і методи фінансової діяльності держави. Фінансово-правові акти.

Предмет фінансового права. Метод фінансово-правового регулювання. Поняття фінансового права. Система фінансового права. Загальна частина фінансового права. Особлива частина фінансового права. Джерела фінансового права. Особливості та класифікація фінансово-правових норм. Структура фінансово-правової норми. Поняття та особливості фінансових правовідносин. Види фінансових правовідносин, їх суб'єкти. Права та обов'язки учасників фінансових правовідносин.

Тема 2. Правові засади фінансового контролю в Україні

Фінансовий контроль як засіб забезпечення законності та фінансової дисципліни. Поняття та суть фінансового контролю. Завдання, об'єкти та суб'єкти фінансового контролю. Поняття методів і форм фінансового контролю. Сутність ревізії як методу фінансового контролю та види ревізій. Сутність перевірки як методу фінансового контролю та види перевірок.

Система органів державного фінансового контролю. Особливості фінансового контролю органів місцевого самоврядування. Система внутрішньогосподарського контролю. Поняття аудиту як фінансового контролю. Види аудиторського контролю.

Тема 3. Відповідальність за порушення фінансового законодавства

Поняття фінансового правопорушення. Суб'єкти фінансового правопорушення. Види юридичної відповідальності за порушення фінансового законодавства.

Характеристика юридичної відповідальності за порушення бюджетного, податкового, банківського, валютного законодавства України та законодавства у сфері страхування.

Порушення, що мають місце у сфері формування та виконання бюджету. Податкові правопорушення. Порушення у сфері діяльності банківських установ. Правопорушення на валютному та страховому ринках.

Змістовий модуль II. Особлива частина фінансового права

Тема 4. Бюджетне право. Бюджетна система України

Поняття та значення бюджету. Бюджет як економічна категорія. Бюджет як правова категорія. Функції бюджету. Особливості бюджетного законодавства України. Бюджетний кодекс як джерело бюджетного права. Загальна частина бюджетного кодексу. Особлива частина бюджетного кодексу. Загальний і спеціальний фонди бюджету. Позабюджетні фонди. Резервний фонд бюджету. Порядок використання коштів із резервного фонду.

Поняття та особливості бюджетного права в Україні. Бюджетно-правові відносини, їх особливості та види. Суб'єкти бюджетних правовідносин. Поняття та види бюджетно-правових норм. Поняття бюджетного устрою.

Поняття бюджетної системи. Склад бюджетної системи України. Поняття місцевого бюджету. Принципи бюджетної системи України. Особливості зведеного бюджету. Бюджетна класифікація, її поняття та основні елементи. Доходи та видатки бюджету, їх класифікація. Поняття та сутність бюджетного дефіциту і профіциту. Залишок бюджетних коштів.

Поняття бюджетних повноважень та їх види. Міжбюджетні відносини в Україні. Сутність та методи бюджетного регулювання держави. Поняття та види міжбюджетних трансфертів.

Тема 5. Бюджетний процес в Україні

Поняття, сутність та особливості бюджетного процесу. Поняття бюджетного періоду та бюджетного циклу. Особливості стадій бюджетного процесу. Склад учасників бюджетного процесу. Розпорядники бюджетних коштів та їх функції. Бюджетні запити. Бюджетні призначення та бюджетні асигнування. Основні напрямки бюджетної політики на наступний бюджетний період. Перелік документів до проекту закону про Державний бюджет України. Поняття бюджетного правопорушення, його зміст. Відповідальність за порушення бюджетного законодавства

Тема 6. Правове регулювання публічних доходів. Податкове право

Поняття та сутність публічних доходів. Поняття державних доходів та їх види. Місцеві доходи. Поняття доходів бюджетів. Особливості класифікації публічних доходів.

Визначення поняття «податок». Податки та їх характерні ознаки. Функції податків. Види неподаткових доходів. Поняття податкового платежу та збору.

Сутність та завдання податкового права як елементу фінансового права.

Поняття та види податкових правовідносин та податкових норм. Податковий кодекс України як джерело податкового права. Юридичний склад податку. Суб'єкт податку. Об'єкт оподаткування. Ставка оподаткування. Платник податку. Джерела податкового права. Основні елементи податкового закону. Загальнодержавні і місцеві податки в Україні. Поняття податкової системи.

Тема 7. Правове регулювання державних видатків і кошторисно-бюджетного фінансування

Поняття витрат держави, їх характерні особливості та принципи фінансування. Особливості витрат держави в нових умовах господарювання. Поняття та принципи бюджетного фінансування.

Основні принципи, методи та джерела фінансування галузей народного господарства. Порядок фінансування промисловості і капітальних вкладень. Проектно-

кошторисна документація. Джерела фінансування капітальних вкладень. Фінансування капітального будівництва та капітального ремонту в системі органів внутрішніх справ.

Поняття та сутність кошторисно-бюджетного фінансування, принципи та об'єкти фінансування. Кошторис як основний фінансовий план витрат бюджетної установи. Правове значення кошторису витрат бюджетної установи на її утримання, порядок розробки та застосування. Види кошторисів витрат.

Порядок фінансування соціально-культурних заходів і соціального захисту населення. Порядок фінансування охорони здоров'я та фізичної культури. Порядок фінансування обороноздатності держави. Порядок фінансування державних органів законодавчої і виконавчої влади.

Тема 8. Правові основи державного кредиту. Державний борг

Сутність державного кредиту, його принципи і форми. Визначення відмінностей між державним та банківським кредитом. Поняття державних і місцевих запозичень. Інститут державних і місцевих запозичень. Принципи державних і місцевих запозичень.

Поняття та сутність державного боргу. Види і форми державного боргу. Управління державним і місцевим боргом. Поняття державних позик. Облігації внутрішніх державних позик та їх види. Облігації зовнішніх державних позик та їх види. Облігації місцевих позик. Казначейські зобов'язання.

Тема 9. Правові основи страхування

Поняття страхування та його риси. Сутність і функції страхування. Історія виникнення і розвитку страхової справи у світі. Структура національного страхового ринку. Страхова компанія.

Основні галузі і види страхування. Майнове страхування. Особисте страхування. Соціальне страхування. Страхування цивільної відповідальності. Страхування підприємницьких ризиків. Співстрахування та перестрахування.

Добровільне та обов'язкове страхування. Класифікація фінансово-правових взаємовідносин у сфері страхування. Зміст та особливі умови договору страхування. Організація нагляду та контролю за страховою діяльністю в Україні.

Тема 10. Правові основи банківської діяльності

Поняття та структура банківської системи України; взаємозв'язки між її елементами по горизонталі і вертикалі.

Національний банк України, його правовий статус, функції. Структура Національного банку України, керівні органи. Характеристика заходів, які застосовуються Національним банком України до порушників фінансової дисципліни.

Правовий статус та види комерційних банків за спеціалізацією діяльності. Порядок створення, реорганізації і ліквідації комерційного банку.

Характеристика базових операцій комерційних банків. Правові основи кредитування. Поняття, принципи і види кредитів. Забезпечені кредити. Предмет застави при кредитування. Іпотека. Правова природа взаємозв'язку між банком і позичальником. Структура і зміст кредитного договору.

Порядок відкриття рахунку у банку. Правові форми безготівкових розрахунків. Основні платіжні документи.

Характеристика сумнівних і значних операцій. Відповідальність банків та їх клієнтів за порушення фінансової дисципліни.

Тема 11. Правове регулювання грошового обігу та розрахунків.

Поняття грошової системи. Грошова система України та її розвиток у сучасних умовах.

Принципи побудови грошової системи та її структура. Елементи грошової системи. Правові основи грошового обігу в Україні. Грошова реформа: поняття, види. Етапи проведення грошової реформи в Україні.

Правила ведення безготівкових розрахунків. Форми платіжних документів, які підтверджують безготівкові розрахунки.

Порядок ведення касових операцій в Україні. Форми касових документів, за допомогою яких оформлюються касові операції. Компетенція керівника організації, головного бухгалтера та касира при здійсненні касових операцій.

Контроль за веденням касових операцій. Порядок проведення ревізії каси та оформлення її результатів.

Тема 12. Правові основи валютного регулювання та контролю.

Поняття валюти та валютних цінностей. Поняття валютної операції. Правовий режим валютних операцій.

Ліцензування валютних операцій комерційних банків. Порядок надання ліцензій на здійснення операцій з валютними цінностями, їх види.

Загальні положення про розрахунки в іноземній валюті на території України. Правила здійснення операцій з купівлі та продажу іноземної валюти готівкою. Операції з продажу валюти на Міжбанківській валютній біржі.

Валютний контроль та органи, що його здійснюють.

3. Рекомендована література

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996., № 30, стаття 141 (зі змінами – Офіційний вісник України від 01.10.2010. - № 72/1 Спеціальний випуск. – стор. 15, стаття 2598.

2. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року N 2456-VI // Відомості Верховної Ради. – 2010, № 50-51, ст. 572.

3. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року // Офіційний вісник України. – 2010. - № 92.

4. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI // Голос України від 21.04.2012. - № 73, (73-74).

5. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 № 2939-XII // ВВР України від 30.03.1993, № 13, стаття 110.
6. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 року № 3125-XII // Відомості Верховної Ради України . — 1993 р., № 23, стаття 243
7. Закон України «Про Рахункову палату» від 11 липня 1996 року № 315/96-ВР // Відомості Верховної Ради України від 12.06.1998 — 1998 р., № 24, стаття 137
8. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III // ВВР. - 2002, № 1.
9. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України 2014, № 50-51 від 19.12.2014, ст. 2057.
10. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 2-3, ст. 11) 8 липня 2010 року N 2464-VI
11. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 року № 794-VII // Відомості Верховної Ради України від 28.03.2014 — 2014 р., № 13, стор. 828, стаття 222
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 160 «Про утворення Державної фіскальної служби» // Урядовий кур'єр від 08.07.2014 — № 120
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 р. № 310 «Про затвердження Положення про Державну фінансову інспекцію України» // Урядовий кур'єр від 09.08.2014 — № 144
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 р. № 311 «Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» // Урядовий кур'єр від 12.08.2014 — № 145
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 401 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» // Урядовий кур'єр від 10.09.2014 — № 165

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375 «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України» // Урядовий кур'єр від 27.08.2014 — № 155

17. Указ Президента України «Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України» // Урядовий кур'єр від 17.05.2011 — № 87

18. Указ Президента України «Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України» від 13 квітня 2011 року № 460/2011 // Урядовий кур'єр від 19.05.2011 — № 89

19. Спільний наказ Державного казначейства України та Міністерства внутрішніх справ України від 30.11.2010 № 536/448 «Про затвердження Порядку взаємодії між органами Державного казначейства України та органами Міністерства внутрішніх справ України в процесі казначейського обслуговування бюджетних коштів»

20. Спільний наказ Генеральної прокуратури, МВС, СБУ та Держфінінспекції України «Про затвердження Порядку взаємодії органів державної фінансової інспекції, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України» від 19.10.2006 № 346/1025/685/53

Основна література:

1. Антипов В. І., Білецька Г. М., Воронова Л. К., Дюрядін В. П., Забродський В. М. Словник фінансово-правових термінів / Національна академія держ. податкової служби України. НДІ фінансового права / Лідія Костянтинівна Воронова (заг.ред.). — Ірпінь, 2006. — 343с.

2. Банківська система у формуванні та підтриманні рівноважних станів в економіці : монографія / Т. Г. Савченко. - Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012. - 368 с.

3. Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар: станом на 1 берез. 2011 р. / за ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенка. — Х.: Право, 2011. — 608 с.

4. Головка О.М. Фінансова адміністрація Російської імперії в Україні (кінець XVIII - початок XX ст.): Історико-правове дослідження. — Х. : СІМ, 2005. — 448с.

5. Зюнькін А.Г. Фінансове право: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Міжрегіональна академія управління персоналом. — 4-те вид., доп. — К. : Персонал, 2008. — 561с.
6. Іванський А.Й. Словник фінансово-правових і банківських законодавчих термінів України. — О. : Фенікс, 2004. — 180с.
7. Ковальчук А.Т. Фінансове право України. Стан та перспективи розвитку. — К. : Парламентське видавництво, 2010. — 488с.
8. Конох М.С., Хрідочкін А.В. Фінансове право: навч. посіб. для практ. занять / Дніпродзержинський держ. технічний ун-т — Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2008. — 80с.
9. Легкова М.Ф. Фінансове право: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Київський національний економічний ун-т. — К. : КНЕУ, 2012. — 120с.
10. Мілявський М.Ю., Мілявська Е.П., Андрєєв П.С. Навчальний посібник до самостійної роботи з дисципліни «Фінансове право»: для студ. денної форми навчання / Донбаська держ. машинобудівна академія. — Краматорськ : ДДМА, 2010. — 208с.
11. Податковий кодекс України: постатейний коментар: у 2 ч. / В. В. Білоус, Л. К. Воронова, О. О. Головашевич та ін. ; за ред. М. П. Кучерявенка. — Х.: Право, 2011. — Ч. 1. — 704 с.
12. Податкове право України: підручник / М. П. Кучерявенко — Х.: Право, 2012. — 528 с.
13. Податкове право України [текст]: навчальний посібник / [Павлов Д.М., Процюк Т.Б., Удовик М.С. та ін.] ; за заг. ред. А.Г. Чубенка. — К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. — 304 с.
14. Поняття та види суб'єктів фінансового права : монографія / М. О. Перепелиця ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2012. - 269 с.
15. Фінанси та кредит: бюджетна система, місцеві фінанси, фінансова діяльність суб'єктів підприємництва, податкова система : навч. посіб. для самост. підготов. до комплекс. держ. екзамену з фаху / Бедринець М. Д. [та ін.] ; під заг. ред.

д.е.н., проф. Тарангул Л. Л. ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. - Чернівці : Прут, 2012. - 251 с.

16. Фінансова грамотність : підручник / [О. І. Білик та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко ; Ун-т банк. справи Нац. банку України (м. Київ). - К. : УБС НБУ, 2012. - 322 с.

17. Фінансове право України: Навч. посібник [для студ. вищ. Навч. закл.] / [Л.К. Воронова, М.П. Кучерявенко, Н.Ю. Пришва та ін.]; - К.: Правова єдність, 2013. – 395 с. С. 116-117.

18. Фінансове право: навч. посіб. / За заг. ред. А.Г. Чубенка, Д.М. Павлова. – К.: КНТ, 2014.– 600 с.

Інтернет – ресурси:

1. www.rada.gov.ua- Офіційний сайт Верховної Ради України
2. www.ac-rada.gov.ua - Офіційний сайт Рахункової палати України
3. www.kmu.gov.ua - Офіційний сайт Кабінету Міністрів України
4. www.mfu.gov.ua - Офіційний сайт Міністерства фінансів України
5. www.nbu.gov.ua - Офіційний сайт Національного банку України
6. www.mvs.gov.ua - Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України
7. www.stat.gov.ua - Офіційний сайт Державної служби статистики України
8. www.treasury.gov.ua - Офіційний сайт Державної казначейської служби України
6. www.pravoznavec.com.ua- Електронна бібліотека юридичної літератури «Правознавець»
12. [http: // economicus/ gov](http://economicus.gov.ua) – економічний портал, головна мета якого, - надання якісної інформації по найширшому спектру економічних дисциплін.
13. [http: // www. Libertarium. gov](http://www.Libertarium.gov.ua) – Колекція текстів російських вчених з проблем економічної теорії і економічної політики, переклади статей та книг відомих західних економістів.
14. [www. nber.org](http://www.nber.org) – Національне бюро економічних досліджень США.
15. [www. oecd. org](http://www.oecd.org) - Організація економічного співробітництва та розвитку.
16. [www.cera. newshool.edu/het](http://www.cera.newshool.edu/het) – сайт по історії економічної думки.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль знань курсантів, студентів денної форми навчання з дисципліни «Фінансове право» проводиться за результатами рейтингової оцінки за увесь період вивчення даної дисципліни або у разі незадовільної оцінки курсанта, студента чи за бажанням її підвищити – у формі заліку.

Для розрахунку рейтингової підсумкової оцінки використовується єдина бальна система оцінювання академічної успішності курсантів, студентів з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

Для слухачів заочної форми навчання підсумковий контроль знань здійснюється шляхом проведення заліку в усній формі.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Оцінка якості засвоєння навчальної дисципліни «Фінансове право» курсантами та студентами денної форми навчання включає поточний, рубіжний та підсумковий контроль успішності, а слухачами заочної форми навчання – поточний та підсумковий контролю успішності.

Для контролю засвоєння курсантами та студентами денної форми навчання навчального матеріалу, що вивчається під час аудиторних занять і самостійної роботи, передбачено проведення рубіжних контролів успішності та підсумкового контролю, зміст, порядок проведення яких, а також методика оцінювання знань наводяться в робочих навчальних програмах, що містяться у відповідних навчально-методичних комплексах з дисципліни «Фінансове право».